

Erfgoed in het tijdvak

Inleiding

In het project "Adopteer een Tijdvak" wordt de rijke lokale geschiedenis op boeiende wijze geïntroduceerd op de basisscholen van Arnhem. Daarnaast bezit het erfgoed centrum Rozet een schat aan erfgoed objecten die hun oorsprong vinden in de lokale geschiedenis. Tijdens erfgoed in het tijdvak zijn objecten uit het erfgoed centrum aan alle 10 de tijdvakken verbonden. Kleine betekenisvolle opdrachten zorgen ervoor dat de leerlingen de vier fasen van het creatieve proces doorlopen aan de hand van het bijbehorende erfgoed object. Hierbij wordt nauw aangesloten op de belevingswereld, ontwikkeling, kennis en ervaring van de leerlingen met het onderwerp.

De vier fasen van het creatieve proces, namelijk oriënteren, onderzoeken, uitvoeren en reflecteren, vormen de leidraad voor de leerlingen. Het programma is zo ontworpen dat het niet alleen aansluit op de leefwereld van de leerlingen, maar zij werken ook aan de culturele vaardigheden waarnemen, verbeelden, conceptualiseren en evalueren.

De kennismaking met erfgoed objecten begint met een gerichte oriëntatie en waarneming, waarbij de leerlingen het object nauwkeurig observeert met behulp van denkroutines van Visual Thinking. Deze methode, doorgaans toegepast op kunstwerken, wordt in dit geval ingezet op de erfgoed objecten om op een diepgaande en vernieuwende wijze het verhaal en de details van het object te ontdekken. Na deze introductie volgen opdrachten die aansluiten bij de fasen van het creatieve proces en waar ze werken aan de culturele handelingen. Tussen deze opdrachten door wordt per les op een ander moment een filmpje getoond. Na de eigen associatie van de leerling wordt hiermee de context van het erfgoed object verteld en getoond. Dit is essentieel voor een volledige erfgoed educatie. De afsluitende opdrachten richten zich op het reflecteren en evalueren van cultureel erfgoed.

De lokale objecten staan centraal in de lessen, waardoor de leerlingen worden uitgedaagd om na te denken over hun eigen erfgoed en de waarde daarvan in hun eigen omgeving. Dit project biedt een unieke en interactieve ervaring die niet alleen de lokale geschiedenis tot leven brengt, maar ook de betrokkenheid van de leerlingen bij hun cultureel erfgoed stimuleert.

Algemene informatie

Doelgroep

Groep 5

Groep 6

Ook mogelijk voor;

Groep 7

Groep 8

Leerdoelen

De leerdoelen zijn gebaseerd op de kaarten van erfgoed uit de set 'Ontwikkelkaarten voor kunstlessen in het basis onderwijs' van Rozet. Ook sluiten deze kaarten aan bij de kerndoelen van oriëntatie op jezelf en de wereld en kunstzinnige oriëntatie van het SLO. Daarnaast wordt door de leerlingen aan de hand van de opdrachten het creatieve proces doorlopen en gewerkt aan de culturele handelingen. De relevante kaarten met doelen zijn hieronder weergegeven zodat de leerkrachten er gemakkelijk naar kunnen verwijzen. De leerdoelen zijn ook afzonderlijk van de ontwikkelkaarten te begrijpen.

Onderstaand de doelen waar de leerlingen aan werken tijdens de activiteiten waarbij de leerling kan/kent en / of doet. (in volgorde van het creatieve leerproces). De activiteiten sluiten aan op onderstaande doelenkaarten:

Kaart E1 objecten: *gebruiksvoorwerpen, kleding en archeologische vondsten*

E1

- De leerling kan het materiaal benoemen waarvan een object gemaakt is.
- De leerling ontdekt het verhaal achter een object en vormt er een mening over.
- De leerling stelt vragen over de gebruikswaarde van een object.
- De leerling beseft dat tastbaar erfgoed een directe link heeft met de geschiedenis.
- De leerling kan voorwerpen koppelen aan het leven, wonen en werken in een bepaalde tijd.
- De leerling kan verbanden leggen met objecten van toen en nu met dezelfde functie.
- De leerling begrijpt dat een gebruiksvoorwerp gerelateerd is aan een bepaalde klasse of cultuur.
- De leerling kan waarde toekennen aan een object, denk hierbij aan ouderdom, zeldzaamheid, schoonheid of emotionele waarde.
- De leerling ontdekt het verhaal achter een object en vormt er een mening over.
- De leerling legt een relatie tussen het tijdvak en de betekenis of bedoeling van een object.
- De leerling kan verhalen uit de eigen omgeving aan de regionale of nationale geschiedenis koppelen.
- De leerling kan erfgoed in de eigen omgeving koppelen aan onderwerpen in de regionale/nationale geschiedenis.

Kaart E8 kunstzinnige uitingen: *cultuur-, tijd- en plaatsgebonden kunst*

E8

- De leerling maakt een eigen kunstzinnige verwerking van de opgedane kennis over het erfgoed.
- De leerling geeft eigen betekenis aan het erfgoed object door de verschillende fases van het creatieve proces te doorlopen.

De activiteiten sluiten aan op de volgende werkvorm kaarten:

- E11 Kaart E11 Bronnenonderzoek: *bronnen zoeken en raadplegen van ervaringsdeskundigen*
- E13 Kaart E13 Beleven en ervaren: *vroeger herbeleven*
- E14 Kaart E14 Erfgoedwijsheid: *kritisch denken en discussiëren over erfgoed*
- E16 Kaart E16 Erfgoed verbeelden: *kunstzinnig verwerken van een erfgoedervaring*

3. Omschrijving van de les

Duur: 60 min

Grieken en Romeinen

Voorbereiding

Voorbereiding voor de les is minimaal. Het enige wat nodig is, is om de benodigde materialen af te drukken, die te downloaden zijn van de Adopteer een Tijdvak Romeinen website onder het kopje "Erfgoed in het Tijdvak". Het is gunstig om de opdrachten en de docentenhandleiding van tevoren door te nemen. De downloadbare materialen voor de les omvatten de 4 kleurenfoto's van het badflesje op A3, werkbladen en een filmpje.

Bovendien is het wenselijk dat er gelijksoortige flesjes in de klas aanwezig zijn die de leerlingen kunnen voelen en aanraken. Voor een optimale ervaring en inzet van de zintuigen van de leerling. Hiervoor kunt u zelf kijken of u zelf een vergelijkbaar flesje heeft er is vaak wat te vinden bij de kringloop. Als dit niet mogelijk is, neem dan contact op met Jillis Verbeek van Rozet te bereiken op : jillis.verbeek@rozet.nl.

De start van de les

De start van de les staat in teken van het introduceren van het object, het reflecteren op de al opgedane kennis en eerste gedachtes aanboren.

- **Reflecteer met de leerlingen op wat ze al hebben gedaan en voorkennis:** Heb met de leerlingen een gesprek over wat ze al hebben gedaan in dit tijdvak en wat ze al weten over de Romeinen.
- **Eerste gedachtes:** Sta kort stil bij wat de leerlingen denken bij het flesje en het erfgoed centrum Rozet waar het flesje te zien.
- **Introduceren:** Laat de leerlingen zien wat er allemaal in de klas aanwezig is. Laat ze de flesjes doorgeven, erop reageren, voelen en alle zintuigen gebruiken. Laat ook de foto's van het object goed zien.

Werkblad 1: Wat vertelt de foto's de leerlingen?

Opdracht 1:

- Lees de opdracht voor of laat de leerlingen de zelf lezen en opdracht maken.
- Geef de leerlingen 30 seconden de tijd om aandachtig te kijken naar de foto's van het badflesje en moedig aan om bijbehorende flesjes te voelen, bekijken en zelfs te ruiken.
- Na deze observatie gaan de leerlingen zelfstandig 10 woorden opschrijven en eventueel tekenen op de volgende pagina.
- *Attendeer de leerlingen erop dat de gedachtes die ze hebben niet fout zijn en laat deze juist opschrijven. Laat de leerlingen in eerste instantie echt zelf kijken en schrijven. Blijkt het dat 10 woorden echt te moeilijk is, probeer te helpen met bijvoorbeeld de vragen uit opdracht 2.*

Opdracht 2:

- Lees de opdracht voor of laat de leerlingen de opdracht zelf lezen en maken.
- Geef de leerlingen opnieuw 30 seconden de tijd om te kijken naar de foto's van het flesje, de flesjes voelen en zelfs aan de flesjes ruiken.
- Na de observatie gaan de leerlingen zelfstandig 10 woorden opschrijven en eventueel tekenen op het tekenblad.
- Deze observatie mag meer begeleid worden, onderstaande vragen kunnen daar voor worden ingezet:
Kijk naar de kleur: Welke kleur heeft het flesje? Waar doet de kleur van het flesje je aan denken?
Kijk naar de vorm: Welke vorm heeft het flesje? Wat heb je gevoeld? Wat zijn de verschillen tussen het flesje op de foto en de flesje in de klas? Wat valt je allemaal op aan de vorm? Kijk bijv. naar de opening, oortjes, onderkant etc.?

Kijk naar het materiaal: Wat is het materiaal van het flesje? Hoe is het gemaakt? Waar zit het flesje in?

Denk na over het gebruik: Waarvoor werd het flesje gebruikt? Wie heeft het flesje gebruikt? Wat zat er in het flesje? Hoe proefde of rook dat? Hoe is het flesje gevonden? Waar werd het flesje gebruikt?

Overige vragen: Overige vragen dat opkomt bij de leerkracht.

- *Als de lijst van 10 observaties te lang blijkt voor enkele leerlingen, kies er dan voor om de lijst korter te maken door bijvoorbeeld 5 observaties op te schrijven. Ook het tekenen kan helpen bij het verbeelden.*

Bespreken:

- **Reflecteer met de leerlingen:** Heb een kort gesprek met de leerlingen over wat ze hebben gezien. Ze kunnen dit ook aanwijzen en uitleggen.

Filmpje

- Start het filmpje.
- **Reflecteer met de leerlingen:** Heb een kort gesprek met de leerlingen over wat ze al wisten, wat nieuw voor hen was en wat hun interesse wekte uit het filmpje.

Werkblad 2: De woorden verbinden

Opdracht 3:

- Lees de opdracht voor of laat de leerlingen de opdracht zelf lezen en maken.
- De leerlingen gaan terug naar de woorden dat zij zelf hebben bedacht of woorden dat ze in het filmpje is opgevallen en vullen 6 woorden in.
- Als de leerlingen de woorden hebben ingevuld mogen zij verbindingen maken tussen woorden door middel van een lijn te trekken tussen de woorden. Bijvoorbeeld badhuis en olie.
- *Vind de leerling verbindingen maken lastig? Laat de leerlingen elkaar helpen door samen verbindingen te maken.*

Opdracht 4:

- Lees de opdracht voor of laat de leerlingen de opdracht zelf lezen en maken.
- Geef de leerlingen kort de tijd om na te denken over een vraag die ze hebben voor het badflesje en deze op te schrijven.
- *Stimuleer de verbeelding van de leerling door hen in te laten leven dat het flesje een persoon is waar ze een vraag aan kunnen stellen.*

Werkblad 3: Schrijf een brief

Opdracht 5:

- Lees de opdracht voor of laat de leerlingen de opdracht zelf lezen en maken.
- Geef de leerlingen de tijd om een brief te schrijven vanuit de vraag uit opdracht 4. Ook kan de brief geschreven worden vanuit het badflesje om antwoord op de vraag te geven. o
- *Leerlingen sneller klaar? Er kan een tekening bij de brief of tekenblad worden gemaakt.*

Presenteren

- Geef een aantal leerlingen de tijd om hen brief voor te lezen.

Werkblad 4: Zelf aan de slag

Opdracht 6:

- Lees de opdracht voor of laat de leerlingen de opdracht zelf lezen en maken.
- Geef de leerlingen de tijd om een plan te bedenken voor het maken van een eigen werkstuk door middel van het object. Er mag samen gewerkt worden dus de leerlingen mogen eventueel overleggen.
- *De voorbeelden zijn niet leidend, de leerlingen mogen ook zelf projecten bedenken als dit maar vanuit het object tot stand komt.*
- *Zorg ervoor dat de leerlingen binnen het tijdvak de tijd hebben aan hen eigen project te werken.*

Presenteren

- Als de uitwerkingen zijn gemaakt, geef de leerlingen de tijd om hen uitwerking te presenteren en er op te reflecteren. Vraag bijvoorbeeld naar de keuze voor het werkstuk, de vormgeving etc.

Opdracht 7:

- Lees de opdracht voor of laat de leerlingen de opdracht zelf lezen en maken.
- Reflecteer met de leerlingen over het badflesje: Heb een kort klassikaal gesprek met de leerlingen over waarom zij denken dat het flesje wordt bewaard en waarom dit zo belangrijk is.
- Laat ze gezamenlijk tot conclusie komen en laat ze deze opschrijven.
- *Laat de leerlingen nadenken over de waarde voor het object door middel van historische waarde, culturele waarde etc.*

Optionele opdracht 8: in te zetten als extra verdieping/ verbinding met objecten van nu

- Optie 1: Geef de leerlingen de opdracht om thuis naar een voorwerp te zoeken dat lijkt op het badflesje. Denk bijvoorbeeld aan een parfumsflesje. De leerlingen krijgen de belangrijke taak om voor dit voorwerp te zorgen, net zoals voor het badflesje wordt gezorgd omdat deze onderdeel wordt van hen eigen museum.
- *Geef de leerlingen een deadline wanneer ze het object bij zich hebben.*
- *Maak ruimte in de klas: Als er ruimte voor is in de klas maak een plek vrij waar de objecten van de leerlingen kunnen worden tentoongesteld, waar de leerlingen zorg dragen voor de objecten.*
- Optie 2: Laat de leerlingen onderzoek doen naar welke andere dingen de Romeinen hadden voor hun lichaamsverzorging en wat gebruiken wij nu ook nog? en lijkt het er nu nog op?

Einde van de les

- **Reflecteer met de leerlingen:** Heb een kort gezamenlijk gesprek met de leerlingen over wat ze hebben gedaan tijdens deze les. Vraag bijvoorbeeld of ze nieuwsgierig en uitgedaagd werden en of ze enthousiast zijn geworden om hen eigen project op te starten.